

ספרי' — אוצר החסידים — ליובאוויטש

קובץ

שלשלת האור

שער
ראשון

היכל
שמיני

מאמר

אז יבקע בשחר — תרצ"ד

○

מכבוד קדושת

אדמו"ר יוסף יצחק

זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע

שני אורסאהן

מליובאוויטש

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות שמונים וחמש לבריאה

SEFER HAMAAMORIM—5694-5695
MAAMOR OZ YIBOKA KASHACHAR ORECHO

Copyright © 2024

by

KEHOT PUBLICATION SOCIETY
770 Eastern Parkway / Brooklyn, New York 11213
(718) 774-4000 / FAX (718) 774-2718
editor@kehot.com / www.kehot.org

ORDER DEPARTMENT:

291 Kingston Avenue / Brooklyn, New York 11213
(718) 778-0226 / FAX (718) 778-4148
www.kehot.com

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording, or otherwise, without prior permission from the copyright holder.

The Kehot logo is a registered trademark of Merkos L'Inyonei Chinuch®.

נסדר בדפוס „עזרא”
ע”י ירמיה הכהן בן לאה מיטא שי”

פתח דבר

לקראת חג הגאולה י"ט כסלו – „הארוך”¹ – הבעל"ט, יום גאולת כ"ק אדמו"ר הזקן ממאסרו (בשנת תקנ"ט), הננו מוציאים לאור מאמר ד"ה אז יבקע כשחר שנאמר ע"י כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע, י"ט כסלו – בסעודה – תרצ"ד. המאמר נאמר עוה"פ ביום ב', כ"א סיון תרצ"ד, בעת ביקורו בעיר גלובאָקע² – ונדפס עם הוספות בקונטרס כז, וגם בקונטרס בפ"ע, ולאח"ז, בשנת תשכ"ב, נדפס בהוצאת קה"ת, בסה"מ קונטרסים ח"ב שה, א ואילך. המאמר הנדפס בזה כולל את ההוספות הנ"ל.

המאמר נכתב ע"י כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ ואח"כ נעתק במכונת כתיבה, ובמקומות רבים הוסיף בהעתקה כו"כ ענינים בכתי"ק. בהוצאה זו הוגהו המאמרים בהשוואה לכתי"ק וההעתקה הנ"ל³, ותוקנו כמה טעויות שנפלו בהוצאה הנ"ל.

*

לחביבותא דמילתא – באים בהתחלת הקונטרס שני פקסימיליות מכת"ק כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ.

*

לתועלת הלומדים והמעיינים באו בשולי הגליון מראה מקומות וצינונים – נערכו ע"י הרה"ת ר' אהרן לייב שי' (בהרש"ב) ראסקין.

מערכת „אוצר החסידים”

יום הבהיר י"ד כסלו, ה'תשפ"ה
ברוקלין, נ"י.

- (1) ראה רשימת כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ אודות י"ט כסלו תרע"ו („מבית הגנזים” (קה"ת, תשס"ט) ע' לד): בשנה הזאת ה" קביעת היום דחג זה ביום הששי, וכאשר יחול חג זה ביום הששי, מתחילים מן החמישי וגומרים בשני הבא אחריו. ובשיחת י"ט כסלו ושיחת ש"פ וישב, כ"ף כסלו תשכ"ז (תו"מ תשכ"ז ח"א ע' 350. ע' 367), אודות י"ט כסלו תרע"ג שחל ביום ששי (כקביעות שנה זו), שחגגו בליובאוויטש את י"ט כסלו מיום חמישי בלילה עד מוצאי שבת, והי' נקרא „י"ט כסלו הארוך”.
- (2) תיאור הביקור בגלובאָקע, כ"א סיון/ תמוז תרצ"ד – נדפס בלקו"ד ח"ב ע' תרצז ואילך; „מבוא” לספר השיחות תרצ"ב-תרצ"ה ע' מה ואילך. וש"נ.
- (3) ע"י הרה"ת ר' יהושע העשל שי' הכהן יארמוש.

עם המצטרך לזה, ובכלל לאהוב את זולתו ולדרוש טובה זולתו גם את מי שאינו מכירו, והוא רק מצד מדות אנושיות שבו לאהוב את הבריות ולהיות בעזר הכעל יסורים לנחמו ולעודדו וכמו שאנו רואים במוחש שיש כמה בנ"א שיש להם עונג גדול בעובדות כאלו, והם גומלי חסדים בגופם להפריח בשביל זולתם בכמה מיני טרחות להיטיב להם אשר^ב אלה עם היותם תענוגים בשמי' אבל הם באים מצד רוחני' הנפש ומעלתו

אמנם הנה"ב עם היות שיש בו שכל ג"כ, דזהו ההפך בין יצה"ר לנה"ב, דהיצה"ר הוא מדות דמדות הוא הציור במוחו כמו שהדבר בא לפועל^ב וזהו יצר הרע ציור הרע דענין המדות הנה הגם שבניקרים הוא דוקא שייך אל הזולת וכמו במדת החסד או מדת הנבונה הרי עיקרן הוא דוקא כשיש זולת עם מי לעשות חסד או על מי להחבר אבל עם עצמו אינו שייך לזה דזהו מ"ש באברהם (בראשית י"א), והוא ישב פתח האהל כחם היום שהצטרך שלא היו אורחים באים עם מי להתחסד דאברהם הו' צדיק בנפשו גופו וממונו וכל ענין החסד הוא כאשר יש זולת עם מ' להתחסד להיות כי המדות עיקרן לזולתו, אמנם זהו פעולת המדה היא שייכה רק עם הזולת ד אבל ציור המדה שייך עם עצמו ג"כ ובאמת הנה ציור זה המדות רעות או הנחנות רעות הם רעה חולי בטבעית כמה בנ"א בענינים שונים ומשונים והן המה הרהורים רעים שהם ציורים מה שהאדם מצייר לעצמו בכמה ענינים כאלו עושה אותם בפועל והרהורים האלו הם קשים ורעים ~~בדרך מנוף ועם הפועל~~ ונקרא א צולאזענע הארץ וואס ער צולאזט די הארץ להשקיע עצמו בדעתו ורעיונו בדברים פחותים ונסים וחי בהציר ההוא כאלו הוא בפועל אשר מלבד זאת שבזה מאבד ר"ל כל כחות וחיי נפשו הנה עוד זאת הוא מכלה כל כחות גופו עד שבא ר"ל לבלבול הדעת וזה סיבה לכמה חליים רעים בכמה אנשים בכלל ובצעירים בפרט אמנם כ"ז הוא מפעולות היצה"ר שעיקרו במדות אבל הנה עיקרו הוא בשכל אבל כל שכלו הוא בענינים החומרי' שבנשמי' אשר כשמו נפש הבהמי כן הוא שהוא משוקע בענינים חומרי' דוקא להתענג בהם ולהשכיל השכלות ולהחכים אין להשיג האותיות כן לטעון כל מיני טענות רק בשביל טובת עצמו החומרי' וזהו מדוי מצרים הרעים שהם עניני חולאת שונות ר"ל הבאים מצד מצרי הגוף והנה"ב שיש בהם כמה עניני חולאת שבגבם כללי' וכמארז"ל (ב"מ דק"ז ע"ב) אמר רב זה עין דעין רעה היא מחלה כללית המביאה כמה חולאות שונים דעין רעה באה בעיקרה מקנאה ואהבת עצמו דמי שאוהב את עצמו ביותר מכפי המדה הנה חומד הכל ומקנא בכל אדם ושמואל אמר זה הרוע דבכללות הוא שמה מה שמבאר רבינו ג"ע בפ"א והוללות וליצנות והתפארות ודברים בטלים מיסוד הרוע דכל הדברים האלו הם דברים שאין בהם ממש ולכן הנה מי שהוא במעלת אדם יתרחק מהם מצד מעלת האנושיות ובלאטא א"ל ודברים אלו הקלים הם דוקא מעבים ~~בהרבה~~ יותר וחוץ הרוע במדות הוא פאיש המכפך שאין לו יסוד וקיום לעצמו ומתהפך לפי מצב פ סניבתו, רבי חנינא אמר זו צינה דהחולאת הכללית היא הצינה, דהנה האדם הבריא הנה הילוך הדם בסדר מסודר כפי הראוי מוליד חום והחום הוא חיות אבל כאשר הילוך הדם אינו כראוי אז מחגבר החום ונחלה ותחלת החולי הוא הקרירות וכן הוא ברוחניות דתחלת החולאת וסניבתו הוא הקרירות דהנה כתיב כי הו' אלקיך אש אכלה הוא דבקדושה הוא חסימות והתעוררות אבל הקליפה היא קרירות קאלט וכתיב אשר קרך בדרך שהוא הדרך דגומ"צ עם איז ניש חלילה קיין אנדער ווע ע"א אז די תוע פון תומ"צ נאר עם איז נקרירות, עם פעלט די קדושה-דיגע וועלעמקיים, ובירושמי

הוא מצד מדות אנושיות שבו לאהוב את הבריות ולהיות בעזר הכעל יסורים לנחמו ולעודדו וכמו שאנו רואים במוחש שיש כמה בנ"א שיש להם עונג גדול בעובדות כאלו, והם גומלי חסדים בגופם להפריח בשביל זולתם בכמה מיני טרחות להיטיב להם אשר^ב אלה עם היותם תענוגים בשמי' אבל הם באים מצד רוחני' הנפש ומעלתו

ד א מצד מדות אנושיות שבו לאהוב את הבריות ולהיות בעזר הכעל יסורים לנחמו ולעודדו וכמו שאנו רואים במוחש שיש כמה בנ"א שיש להם עונג גדול בעובדות כאלו, והם גומלי חסדים בגופם להפריח בשביל זולתם בכמה מיני טרחות להיטיב להם אשר^ב אלה עם היותם תענוגים בשמי' אבל הם באים מצד רוחני' הנפש ומעלתו

פאקסימיליא מגכותי"ק כ"ק אדמו"ר מהורי"צ נ"ע, הגהות על העתקת המאמר

בס"ד. ב' שלח תרצ"ד, גלובאָקע, ביהכ"נ לייבאוויטשי

אז יבקע כשחר אורך וארוכתך מהרה תצמיח³, ופרש"י³, כעמוד השחר הבוקע בעבים, וארוכתך ורפואתך, מהרה תצמיח. וצ"ל מהו מעלת אור השחר, הלא אור השמש מעולה ומשובח יותר, דשמש צדקה ומרפא בכנפי⁴ כתיב. אך הענין הוא, דהנה הראב"ע³ פי' כשחר אורך, שכל רגע יוסיף האור. וזהו מעלת אור השחר לגבי אור השמש⁵, דבאור השמש אין בו חילוקים מהתחלתו עד סופו, דהתחלקות תוקף החום דשמש בשעות היום הוא רק באופן קירובה וריחוקה מן הארץ בהילוכה במעלות העיגול דרקייע, ולכן, הנה באמצע היום החום בתוקף ביותר והצל בראש כל אדם, אבל בעצם אופן האור של השמש, הרי אין בה חילוקים מהתחלת זריחתה עד סוף שקיעתה, אבל אור השחר בכל רגע יוסיף האור. וזהו אז יבקע כשחר אורך, שהוא אור של בקיעה. ולהבין כל זה בעבודה בנפש האדם, הנה אומרו אז יבקע כשחר אורך, קאי אדלעיל מיני⁶, הלא פרוס לרעב לחמך ועניים מרודים תביא בית כי תראה ערום וכיסיתו ומבשרך לא תתעלם. וכאשר האדם יתנהג בהנהגות טובות כאלו, הנה אז יבקע כשחר אורו ורפואתו תהי' מהרה. דמובן מזה, דכאו"א יש לו אור עצמי, רק שהאור ההוא מכוסה ונעלם, כדוגמת דבר עמוד השחר המכוסה בעבים, ורק ע"י פעולותיו הטובות של האדם בהנהגות ישרות, כמו שמבאר בהד' עינינים דנתינת לחם לרעבים, והכנסת עניים מרודים, ומלביש ערומים, ולא יתעלם מבשרו, הנה אז

(1) הוא ד"ה אז יבקע כשחר שנאמר י"ט כסלו (בסעודה) שנה זו – עם הוספות. נדפס בקונטרס כז, וגם בקונטרס בפ"ע, ולאח"ז, בשנת תשכ"ב, נדפס בהוצאת קה"ת, בסה"מ קונטרסים ח"ב שה, א ואילך. בהוצאה זו ניתוספו מ"מ וציונים ע"י המו"ל.

(2) חלק מהמאמר מיוסד, כנראה, על: ד"ה והסיר* בסה"מ תרל"א ח"ב ע' תפט ואילך; תרנ"ג ע' רסא ואילך; עת"ר ע' תנא ואילך. ד"ה ויאמר גו' לך לך** בסה"מ תרל"ח ח"א ע' כב ואילך; תרמ"ב ע' יא ואילך. ועם הוספות – סה"מ תרנ"ה ע' יח ואילך; עטר"ת ע' ס ואילך – כנסמן לקמן בהערות.

(3) ישע"י נח, ח (ושם: תצמח).

(4) מלאכי ג, כ.

(5) ראה גם סה"מ תרס"ח ע' נח. המשך תער"ב ספרע"א (ח"ג ע' תשנח).

(6) ישע"י שם, ז.

(* שמיוסד, כנראה, על ד"ה והסיר באוה"ת עקב ע' תריב.

(** הוא ד"ה הניל במאמרי אדמו"ר הצ"צ (הנחות) לך לך ע' קנ ואילך (הנחת ר' דובער מקאליסק) – עם הוספות. שמיוסד, כנראה, על לקו"ת שה"ש טז, סע"ג ואילך. אוה"ת לך לך ח"ד תרפ, ב ואילך. במאמרי אדמו"ר הצ"צ שם ע' קנו ואילך (הנחת אדמו"ר מהר"ש). ועם הוספות וכו' – סה"מ תרכ"ז ע' י ואילך. וראה גם ד"ה ועשית חג שבועות תרע"ו (סה"מ תרע"ו ע' קא ואילך); ד"ה ויאמר גו' לך לך תש"ב (סה"מ תש"ב ע' 50 ואילך) שמיוסדים, כנראה, על ד"ה הניל.

יתגלה אור העצמי כדוגמת אור השחר הבוקע בעבים, וכאשר יתגלה האור הזה, הנה אז ורפואתו מהרה תצמיח. וצ"ל מהו"ע אור העצמי שיש לו לכאור"א, ומהו ענינו דבגילוי אור זה יוצמח רפואתו, ומהו"ע החולאת דאור וגילוי זה הוא רפואתו.

אך הענין הוא, דהנה כתיב (שה"ש ב, ה) סמכוני באשיות רפדוני בתפוחים כי חולת אהבה אני, דכללות ענין ירידת הנשמה למטה להתלבש בגוף בכלל, וזמן הגלות בפרט, נקרא בשם חולאת⁷, וזהו כי חולת אהבה אני, ופרש"י כי חולה אני לאהבתו כי צמאתי לו פה בגלותי, דהנשמה בהיותה בעולם העליון באוצר הנשמות, עבודתה באהוי"ר, וכשבאה למטה בגוף, יש לה געגועים לאותו האהבה שהיתה לה בהיותה למעלה, קומענדיג אין א גוף הייבט אן די נשמה ביינקען נאך דער מדריגה אהבה, עד שנעשית חולה, וזהו שפרש"י כי חולה אני לאהבתו, דירידת הנשמה למטה נקראת חולאת, כי צמאתי לו פה בגלותי, דגלות הוא חולאת, וגורם ופועל צמאון, ומקרא מלא דיבר הכתוב (תהלים סג, ב) צמאה לך נפשי כמה לך כשרי בארץ צי' ועיף בלי מים⁸, דבארץ צי', הנה לבד זה שההילוך במדבר שממה הוא בעמל יותר מכמו בישוב, הנה עוד זאת אשר שם הצמאון ביותר, וכן הוא ברוחני⁹, דבזמן הבית שהי' גילוי אלקות בגלוי לא הי' שייך ענין הצמאון, דצמאון הוא שייך רק במקום שאין מים, דבישוב המים בנמצא, אינו שייך ענין הצמאון, ורק כאשר הולך במדבר שממה בלי מים שם יגבר הצמאון במאד, וכן בזמן הגלות אשר החשך יכסה ארץ⁹ בריבוי העלמות והסתרים, הנה מתגבר הצמאון, וכתיב (תהלים מב, ג) צמאה נפשי לאלקים לאל חי מתי אבוא ואראה פני אלקים, ופרש"י כנסת ישראל אומרת כן בגלות, ואי' במדרש שו"ט¹⁰ אמרו לו ישראל, רבש"ע אימתי אתה מחזיר לנו את הכבוד שהיינו עולין בשלשת פעמי רגלים ורואין פני השכינה, וכל הגליות נקראין ע"ש מצרים¹¹, דמצרים הוא מיצר וגבול¹².

7 ראה ד"ה סמכוני במאמרי אדמו"ר הזקן תקס"ג ח"א ע' רעג; אוה"ת פסח ס"ע תשפא. ס"ע תשפג.

8 ראה לקו"ת שמע"צ צב, ב. שה"ש נ, ריש ע"ג. סה"מ עטר"ת ע' שיב. תרפ"ט ע' קסט. וש"נ.

9 ישע"י ס, ב.

10 = שוחר טוב*. ראה פסיקתא רבתי פ"א, ב. ילקוט שמעוני תהלים רמז תשמא. ישע"י רמז תקפו.

11 ראה ב"ר פט"ז, ד.

12 ראה תוי"א שמות מט, סע"ד ואילך. וארא נז, ב ואילך. יתרו עא, ג"ד.

(* שוחר טוב: מדרש שוחר טוב הוא מדרש תהלים — ראה הקדמות באַבער למדרש תהלים. וש"נ בכ"מ בחסידיות — מדרש שוחר טוב הכולנה גם למדרש שמואל (לקו"ת במדבר ט, ריש ע"ג. סה"מ תרכ"ז ע' ריא. תרל"ד ח"א ס"ע רעו).

וזהו דבהברכות כתיב (דברים ז, טו) והסיר ה' ממך כל חולי וכל מדוי מצרים הרעים וגו', דמצרים הוא מיצר וגבול, מדוי מצרים הם החולאת, די ווייטיקן ר"ל הבא מהמצרים וגבולים הרעים של הגוף ונה"ב, שהוא הנפש השכלי בעניני העולם¹³, אשר כל עניניו הוא רק לחשוב מחשבות בתענוגים חומרים ובהמיים, דבגשמיות הרי יש ג"כ תענוגים דקים ונעלים, כמו התענוג בהשכלה והבנה¹⁴, דמי שמבין איזה שכל, הנה לא מיבעי אם התחכם והמציא ההשכלה ההיא בעצמו, שיש לו בזה תענוג נפלא, אלא אף גם מי שמבין איזה השכלה ויודעה על בורי הרי יש לו עונג גדול מזה, או העונג בשיר וזמרה¹⁴ שמביא לידי התעוררות והתפעלות הנפש, עס צורירט אים און בריינגט אים להרגש נעלה ודק, אַז ער ווערט לשעה העכער פון חיי חומריות ובהמית, או התענוג במדות טובות¹⁴ לעשות צדקה עם המצטרך לזה, ובכלל לאהוב את זולתו ולדרוש טובת זולתו גם את מי שאינו מכירו, והוא רק מצד מדות אנושית שבו, לאהוב את הבריות ולהיות בעזר הבעל יסורים ר"ל לנחמו ולעודדו, וכמו שאנו רואים במוחש שיש כמה בנ"א שיש להם עונג גדול בעובדות כאלו, והם גומלי חסדים בגופם, להטריח בשביל זולתם בכמה מיני טרחות להיטיב להם, אשר כל אלה, עם היותם תענוגים גשמי, אבל הם באים מצד רוחני הנפש ומעלתו.

אמנם הנה"ב, עם היות שיש בו שכל ג"כ, דזהו ההפרש בין יצה"ר לנה"ב¹⁵, דהיצה"ר הוא מדות, דמדות הוא הציור במוחו כמו שהדבר בא לפועל, די ש ציורים שהם טובים והוא יצר טוב, המדות טובות של הנפש האלקית, וציורים הרעים הוא היצה"ר, היינו המדות רעות של הנה"ב, וזהו יצר הרע ציור הרע. דענין המדות הנה הגם שבעיקרם הוא דוקא שייך אל הזולת¹⁶, וכמו במדת החסד או מדת הגבורה, הרי עיקרן הוא דוקא כשיש זולת עם מי לעשות חסד או על מי להתגבר, אבל עם עצמו אינו שייך לזה, דזהו מ"ש באברהם (בראשית יח, א) והוא ישב פתח האהל כחם היום, שהצטער שלא היו אורחים באים, עם מי להתחסד, דאברהם הי' נדיב בנפשו גופו וממונו¹⁷, וכל ענין החסד הוא כאשר יש זולת עם מי להתחסד, להיות כי המדות עיקרן לזולתו, אמנם זהו פעולת המדה

(13) ראה תו"א שבהערה 15.

(14) ראה לקו"ת בשלח א, ג. הוספת לויקרא נב, טע"א. קונטרס ומעין מאמר א פ"ב (ס"ע 62 ואילך).

סה"מ תרפ"ד ע' מד ואילך. ד"ה למען דעת תר"ץ (סה"מ תר"ץ ע' 0001).

(15) ראה תו"א מקץ לה, ב.

(16) ראה סה"מ תרכ"ח ע' ו ואילך. עזר"ת ע' קסח ואילך. תרצ"ז ע' 218 ואילך. מקומות שצוינו

בהערה 19.

(17) ארחות צדיקים שער יז (שער הנדיבות). וראה סה"מ תרפ"ט ע' קלב. שיחת י"ט כסלו שנה זו

(ספר השיחות תרצ"ד ע' 301. לקו"ד ח"א ע' קסה).

היא¹⁸ שייכה רק עם הזולת, אבל ציור המדה שייך עם עצמו ג"כ¹⁹, ובאמת הנה ציור זה דמדות רעות או הנהגות רעות הם רעה חולי בטבעית כמה בנ"א בענינים שונים ומשונים, והן המה ההרהורים רעים שהם ציורים מה שהאדם מצייר לעצמו בכמה ענינים כאילו עושה אותם בפועל, וההרהורים האלו הם קשים ורעים ביותר, וכאמרז"ל (יומא כ"ט²⁰) הרהורי עבירה כו', ונקרא אַ צולאָזענע האַרץ²¹, וואָס ער צולאָזט די האַרץ להשקיע עצמו בדעתו ורעיונו בדברים פחותים וגסים, וחי בהציור ההוא כאלו הוא בפועל, אשר מלבד זאת שבזה מאבד ר"ל כל כחות וחי נפשו, הנה עוד זאת הוא מכלה כל כחות גופו עד שבא ר"ל לבלבול הדעת, וזה סיבה לכמה חליים רעים בכמה אנשים בכלל ובצעירים בפרט. אמנם כ"ז הוא מפעולת היצה"ר שעיקרו במדות, אבל הנה"ב הנה עיקרו הוא בשכל, אבל כל שכלו הוא בענינים החומרי' שבגשמי', אשר כשמו נפש הבהמי כן הוא, שהוא משוקע בענינים חומרי' דוקא להתענג בהם ולהשכיל השכלות ולהתחכם איך להשיג תאוותיו, כן לטעון כל מיני טענות רק בשביל טובת עצמו החומרי'.

וזהו מדוי מצרים הרעים, שהם עניני חולאת שונות ר"ל הבאים מצד מצרי הגוף והנה"ב, שיש בהם כמה עניני חולאת כללי', דכל אחת מן המחלואות ר"ל הם סבות לכמה מיני חולאת, דבמחלואות הכוללים יש כמה דעות מה הם, וכאמרז"ל²² (ב"מ דק"ז ע"ב²³) אמר רב זה עין, דעין רעה היא מחלה כללית המביאה כמה חולאות שונים, אַ שלעכטע אייג איז אַ מחלה כללית וואָס בריינגט ר"ל כמה צרות ח"ו. דעין רעה באה בעיקרה מקנאה ואהבת עצמו, דמי שאוהב את עצמו ביותר מכפי המדה, הנה חומד הכל ומקנא בכל אדם, וואָס יענער האָט איז דאָס צופיל און ער דאַרף אַלץ און אַלץ איז אים וייניק. ושמואל אמר זה הרוח, דבכללות הוא מה שמבאר רבינו נ"ע בפ"א²⁴ והוללות וליצנות והתפארות ודברים בטלים מיסוד הרוח, דכל הדברים האלו הם דברים שאין בהם ממש²⁵, ולכן הנה מי שהוא במעלת אדם יתרחק מהם מצד מעלת האנושית, ובמוחש אנו רואים כי דברים אלו הקלים שאין בהם ממש, הם דוקא מעבים את האדם ביותר, זיי פאַרגרעכנין דעם

18) היא: אוצ"ל: שהיא.

19) ראה סה"מ תרנ"ט ע' פה. עטר"ת ס"ע סג ואילך. ע' שכד. תרפ"ב ע' צו. ד"ה וישא אהרן שנה

זו (תרצ"ד – לעיל ע' 0001).

20) ריש ע"א.

21) ראה דרך חיים ט, ג. פוקח עוריים פ"י (מאמרי אדמו"ר האמצעי קונטרסים ע' תפב). סה"מ תרצ"ב

ע' רלט.

22) בהבא לקמן – ראה ד"ה והסיר שבהערה 2. ד"ה הנ"ל תרפ"ד (סה"מ תרפ"ד ע' רעז).

23) וז"ל: „והסיר ה' ממך כל חולי, אמר רב זו עין .. ושמואל אמר זה הרוח .. ר' חנינא אמר זו

צינה”.

24) שמבאר רבינו נ"ע ב[תניא] פ"א: ה, סע"ב ואילך.

25) ראה גם ד"ה קרוב ה' תר"ץ (סה"מ תר"ץ ע' 0001).

מענטשין, און זיינען מאבד דעם גאַנצין מהות שלו, דגם מי שהוא בעל כשרון וחוש, אם הוא מתהולל ועוסק בליצנות ודברים בטלים או התפארות, נאבד כל מהותו. וחולי הרוח במדות הוא איש הפכפך, שאין לו יסוד וקיום לעצמו, ומתהפך לפי מצב סביבתו. רבי חנינא אמר זו צינה, דהחולאת הכללית היא הצינה, דהנה האדם הבריא הנה הילוך הדם בסדר מסודר כפי הראוי מוליד חום, והחום הוא חיות, אבל כאשר הילוך הדם אינו כראוי, אז מתגבר החום ונחלה, ותחלת החולי הוא הקרירות²⁶, וכן הוא ברוחניות, דתחלת החולאת וסיבתו הוא הקרירות, די קאַלטיקייט. דהנה כתיב²⁷ כי הוי' אלקיך אש אכלה הוא, דבקדושה הוא חמימות והתעוררות, אבל הקליפה היא קרירות, קאַלט, וכתיב²⁸ אשר קרך בדרך, שהוא הדרך דתומ"צ²⁹, עס איז ניט חלילה קיין אַנדער וועג, עס איז די וועג פון תורה ומצוות, נאָר עס איז בקרירות, עס פעלט די קדושה'דיגע וואַרעמקייט. ובירושלמי (פי"ד ה"ג)³⁰ א' כל חלי זו שריפה, דבכללות הוא מה שמבאר רבינו נ"ע בפ"א²⁴ דכעס וגאווה מיסוד האש³¹, וואָס די צוויי מדות רעות דכעס וגאווה פאַרברענט דעם מענטשין. ובגשמיות הוא ר"ל קדחת³², דענינו קור וחום בשעה אחת³³, וברוחניות הוא הקרירות בעניני תומ"צ והחום בעניני עולם. וראב"י³⁴ אמר זו הרעיון, הרהורים רעים³², ובעומק יותר, הם הרעיונות וההתחכמות בעניני קיום המצוות, לילך אחר הטעם ולהקל לעצמו בכמת עניני היתרים, אשר סוף סוף ח"ו בא לידי חלאים שונים. דכ"ז הוא בירידת הנשמה בגוף בכלל, ובזמן הגלות בפרט.

וזהו וארוכתך מהרה תצמיח, דרפואת כל החולאים הוא ע"י האור עצמי. וזהו אז יבקע כשחר אורך, דבגילוי אור העצמי, אז הנה וארוכתך, שהוא רפואת הנפש, מהרה תצמיח. אמנם גילוי אור העצמי תלוי במה שנאמר קודם לזה, הלא פרוס לרעב לחמך ועניים מרודים תביא בית וכי תראה ערום וכסיתו ומבשרך לא

(26) ראה סה"מ תרנ"ג ע' רע"א.

(27) ואתחנן ד, כד.

(28) תצא כה, יח ובפרש"י. תנחומא תצא ט.

(29) ראה ד"ה זכור תרל"ד, תרמ"ב, תרע"ח (סה"מ תרל"ד ח"א ע' קלו ואילך. תרמ"ב ע' קצג ואילך.

תרע"ח ע' קפט ואילך).

(30) ובירושלמי [שבת] (פי"ד ה"ג): וז"ל: „והסיר ה' ממך כל חולי, זו שריפה .. ותני לה בשם ר' אליעזר בן יעקב .. זו רעיון“.

(31) ראה ביאור כ"ק אדמו"ר מהורש"ב נ"ע להמשך מים רבים תרל"ו ס"ב (קובץ „התמים“ חוברת ג ע' לז (קלה, א) ואילך. סה"מ תרל"ו ח"ב ע' תקצט ואילך).

(32) ראה קרבן העדה לירושלמי שם.

(33) ראה בר"פ ל"ד, יא וברד"ל ועץ יוסף שם. רמב"ם הל' שבת פ"ב ה"ה. רבינו ירוחם נתיב יב חלק תשיעי (עז, ב). הובא בב"י או"ח סשכ"ח (ד"ה ואישתא צמירתא). שו"ע או"ח שם ס"ז ובט"ז סק"ב. שו"ע אדה"ז שם ס"ז.

(34) = ור' אליעזר בן יעקב.

תתעלם, שהם דרכי עניני עבודה, ובכללותם הוא ענין התשובה, שבזה בא להורות ענין ואופן התשובה לברר טעות בני אדם שחושבים דעיקרה רק בסיגופי הגוף ובצום, כ"א עיקר התשובה היא החרטה על העבר וקבלה על להבא³⁵ בכל הד' ענינים המבוארים.

וביאור הענין הוא, דהנה ענין התשובה אין זה כמו שהעולם סוברים דתשובה היא רק על דבר עבירה ח"ו³⁶, דעבירה היא שאינו מקיים המצוות עשה, או עושה ל"ת, ואז דוקא שייך ענין התשובה, אין הענין כן, אלא ענין התשובה היא ע"ד מ"ש (קהלת יב, ז) והרוח תשוב אל האלקים אשר נתנה, וארז"ל (שבת דקנ"ב ע"ב) תנה לו, כמו שנתנה לך בטהרה, אף אתה בטהרה, ופרש"י הוי זהיר שתשיבנה אליו כמו שנתנה לך נקי בלא עון. דעון אינו ענין עבירה בפועל רע או בהעדר קיום מ"ע, אלא דעון הוא עיוות ועיקום³⁷, וכמו בשכל יש מי שהוא משכיל סברא טובה וישרה, ויש שמשכיל השכלה טובה אבל היא עקומה, הנק' א קרומע קאפ, וזהו בלא עון, בלא עיקום, דירידת הנשמה בגוף היא ירידה צורך עלי³⁸, דע"י ירידתה למטה והתלבשותה בגוף ונה"ב, ומתגברת על פתויי הנה"ב ועוסקת בתומצ"צ, הנה ע"י זה נעשה העלי' בנשמה.

והענין הוא³⁹, דהנה כתיב (שה"ש ב' 40) קומי לך רעייתי יפתי ולכי לך, ואי' במד"ר⁴¹ קומי לך בתו של אברהם אבינו דכתי' בי' 42 לך לך. דישראל נקראים רעייתי יפתי ע"י קיום התומצ"צ, דרעיית⁴³ פרנסת⁴⁴, וכמאמר⁴⁵ ישראל מפרנסין לאביהם שבשמים, והוא ע"י לימוד התורה, וכמ"ש (ישעי' 46) לכו לחמו בלחמי, דהתורה היא לחם שלמעלה⁴⁷, ויפתי הו"ע קיום המצות, דמצות הם לבושים⁴⁸, וכל

35) ראה רמב"ם הל' תשובה פ"ב ה"ב. וראה סהמ"צ להצ"צ לת, א.
 36) ראה לקו"ת בלק עד, א. פ' ראה כד, ד. לג, סע"א. נצבים מה, ד. ר"ה ט, סע"ד. שבת שובה סה, ג. טו, ג. האזינו עז, ריש ע"ב. שה"ש מד, סע"ד.
 37) ראה גם לקו"ת נשא כד, א. נצבים נא, א. שה"ש כד, ד ואילג. ד"ה אני לדודי תרע"ג. ד"ה ויקח קרח תרע"ה (המשך תער"ב ח"א ע' קפז. ח"ה ע' א'ת"ט).
 38) ראה אוה"ת עקב ע' תפא.
 39) בהבא לקמן — ראה ד"ה ויאמר גו' לך לך שבהערה 2.
 40) י; יג.
 41) שהש"ר פ"ב, ט (ד).
 42) לך לך יב, א.
 43) שה"ש א, ט.
 44) שהש"ר פ"א, ט (ו). וראה לקו"ש חכ"ו ע' 372 הערה 49.
 45) ראה גם אוה"ת שה"ש ח"א ע' קיג. סה"מ תרל"א, תרנ"ג, עת"ר שבהערה 2.
 46) ישנ"ר: אוצ"ל: משלי (ט, ה).
 47) ראה זח"א רס, א.
 48) ראה תניא פ"ה. אגה"ק סכ"ט. תו"א מקץ לב, ד. לקו"ת שה"ש שבהערה 2.

ענין היופי הוא בלבושים⁴⁹, וזאת היא עבודת האדם להיות בבחי' קומי לך, שיגיע לשרש ומקור הנשמה, דהנה לא כל הנשמה מתלבשת בגוף⁵⁰, ורק הארה ממנה לבד נמשכה בגוף, אבל עיקר הנשמה היא למעלה, וכתוב (דברים לב, ט) כי חלק הוי' עמו יעקב חבל נחלתו, וכמו עד"מ⁵¹ החבל אשר קצהו הא' קשור למעלה וקצהו השני קשור למטה, הנה כשמנענים קצה האחד מתנענע גם קצהו השני, דכאשר מנענע קצה העליון מתנענע ג"כ קצה התחתון, או כאשר מנענע קצה התחתון מתנענע ג"כ קצה העליון, דכן הוא גם בהחבל של הנשמה, דקצה העליון הוא שרש הנשמה למעלה, וקצה התחתון הוא הארת הנשמה המלוכשת בגוף, הנה בעת אשר קצה העליון של הנשמה, שהוא שרש ומקור הנשמה, שומע כרוז העליון שובו⁵² בנים שובבים⁵³, או הב"ק⁵⁴ המכרות אוי להם לבריות מעלבונה של תורה⁵⁵, הנה זה פועל גם בקצה התחתון, שהיא הארת הנשמה המלוכשת בגוף. וזהו"ע ההתעוררות שהאדם מתעורר בעניני לימוד התורה והחזקתה ובהתעוררות תשובה, וכן הוא ע"י המצות ומעשים טובים שהארת הנשמה עושה למטה, הנה ע"י זה נעשה עלי' בשרש ועצם הנשמה כמו שהיא למעלה.

וזהו קומי לך, דעבודת האדם צריך להיות לחבר הארת הנשמה עם שרש ועצם הנשמה, וההתחברות היא ע"י רעייתי יפתי תדומ"צ, ועי"ז נעשה ולכי לך, שהוא העלי' דשרש ועצם הנשמה, שזהו תכלית העלי' הנעשה בשרש ועצם הנשמה ע"י ירידת הארת הנשמה למטה. אמנם בכדי שיהי' התחברות זו הוא ע"י לך לך. וזהו קומי לך בתו של אברהם אבינו דכתיב ב' לך לך, דבראשית קירובו של אברהם אבינו לעבוד את הוי', נאמר לו, לך לך מארצך וממולדתך ומבית אביך אל הארץ אשר אראך, שבזה רמזו לאברהם אבינו ראשית העבודה בעבודת ה'. דהנה ישנם ג' ענינים כוללים מה שהם מונעים לעבודת הוי', והם, הא', ההמשכה לעניני עולם כפי המושג דנפש הטבעי, שנמשך אחרי עניני עולם בכלל, ודברי תאוה וחמדה גופנית בפרט, והם ענינים החומרי' והארציים שנפש הטבעי מחמדתן, וכמ"ש הרמב"ן⁵⁶ וכעיר פרא האדם בהולדו, והמשל בזה, כמו התינוק שאינו יודע כלום ממעלות האנושיות במדות טובות ובעניני השכל, ולפי בינתו

(49) ראה מאמרי אדמו"ר הזקן תקס"ג ח"א ע' רנג ואילך. תקס"ד ע' מז. אוה"ת שה"ש ח"ב ע' תקפא.

(50) ראה תו"א תשא פו, ב. לקו"ת במדבר טז, א. האזינו עא, ד. שה"ש שם.

(51) ראה תניא פמ"ה (סד, ב). אגה"ת פ"ו (צו, א ואילך).

(52) ירמ"ג, ג, יד; כב.

(53) ראה זח"ג קכו, א. פרקי דר"א פט"ו. פתיחתא דאיכ"ר כה. וראה חגיגה טו, א.

(54) = הבת קול.

(55) אבות פ"ו, ב.

(56) עה"פ איוב יא, יב: „ועיר פרא אדם יולד” — „האדם בהוולדו ילך ויזיק בתולדתו, כעיר הפראים

במדבר ולא יבין”.

בהוה הרי כל ענינו רק בצרכי גופו, ולא יתבושש כלל להיותו חומרי וגופני כבהמה, כן הוא בנפש הטבעי אשר נמשך רק אחרי עניני הגוף בענינים הארציים והחומריים אשר בהם יהגה, אליהם יתאוה ובהם יתפאר, ומתטמטם לבו ומחו מלהבין ולהתעורר מטוב שכלי בכלל, ומכש"כ מהבנת שכל אלקי שהוא טוב אמיתי. והב', הו"ע הרגילות שהאדם קשור ברגילות שונות, הנה לבד זה שישנם רגילות כאלו שהם בעצם ענינם הם לא טוב ולפעמים גם רע, וכמו ברגילות השקר הגאוה וההתפארות ורכילות, שהם רע, הנה לבד זאת, הרי גוף ועצם ענין הרגילות, ובפרט ההתקשרות בזה, די צוגיבונדינקייט, זה מונע להבנה שכלית בכלל ולעבודת הוי' בפרט. והג', הוא ההנהגה עפ"י הבנת עצמו, דער פירין זיך נאָר נאָך דעם אייגענעם פאַרשטאַנד, הן בעניני לימוד התורה וקיום המצות, דהנהגתו בזה הוא לפי הבנתו, שפוטר א"ע מלימוד בכל יום, ער האָט זיינע ענינים וואָס לדעתו והבנתו איז ההתעסקות שלו בהענינים ההם הם נחוצים יותר מלימוד, ובקיום המצות ג"כ מקיל לעצמו בכמה ענינים כפי הבנתו, וכן הוא בהנהגתו במדותיו רק כפי הבנתו, וכמו שאנו רואים בטבע בנ"א שישנם כאלו אשר גם בדברים שאינם יודעים, דכל דבר קודם שלומדים אותו א"א לדעת אותו, מ"מ הנה הם לפי טבעם נדמה להם שהם יודעים ומתנהגים רק לפי הבנתם. דג' ענינים אלו הם מונעים לעבודת ה'.

וזהו ³⁹ קומי לך רעייתי יפתי ולכי לך, דתכלית הכל הוא ולכי לך, שיהי' עליית שרש ומקור ⁵⁷ הנשמה, ועלי' זו הוא ע"י התעסקות הארת הנשמה, בקיום התומ"צ, דזהו קומי לך, שיהי' התחברות הארת הנשמה עם שרש ועצם הנשמה. וזהו קומי לך בתו של אברהם אבינו דכתיב ב' לך לך, דהתחלת העבודה היא בסור מרע בג' ענינים הנ"ל המונעים מעבודה.

וזהו לך לך מארצך וממולדתך ומבית אביך, דכל הקרוב לגשת לעבודת הוי', הנה ראשית העבודה היא לצאת מהחומר' והארצי' ⁵⁸ שהוא לעזוב החומר' שבגשמי', והוא ע"י התבוננות שיתבונן דכל נברא יש לו תכלית ועילוי, וכללות הנברא' דצבא הארץ נחלקו בד' מדרי' כוללים, דומם צומח חי מדבר, דתכלית ⁵⁹ הדומם הוא בהצומח, וכמ"ש ⁶⁰ ונתנה הארץ את יבולה, ותכלית הצומח שנכלל בהחי, ותכלית החי שהוא משמש להמדבר, והמדבר יש לו ג"כ תכלית ועילוי, ויתבונן האם כל אלה הדברים מה שהוא עושה, וכל אותם ההנהגות מה שהוא

(57) ומקור: כ"ה בהעתקה וסה"מ קונטרסים. בכתי"ק: ועצם.

(58) מהחומר' והארצי': כ"ה בהעתקה וסה"מ קונטרסים. בכתי"ק: מהארציות.

(59) ראה עיקרים מאמר ג פ"א. קונטרס ומעין מאמר א פ"ג (ע' 64). קונטרס העבודה פ"ו (ע' 43).

סה"מ עזר"ע' מ. תורת שלום — ספר השיחות ע' 243. ד"ה למען דעת תר"ץ (סה"מ תר"ץ ע' 0001).

לקו"ש חכ"ד ע' 643.

(60) בחוקתי כו, ד (ושם: הארץ יבולה).

מתנהג הם תכלית האדם, והאם בשביל זה ירדה נשמתו למטה, כי גם בשכלו האנושי יבין כי האדם אינו צ"ל נמשך אחרי החומר, וצריך להתעסק בענינים שכלי, ולהשתדל להרחיק עצמו ולצאת מרגילותיו, ועכ"פ לא להיות קשור בזה ואז יבין גם בשכלו כי על בינתו לא יוכל להשען⁶¹, כי כל זמן אשר עודנו אסור בעביות הארציות וקשור ברגילותיו, הנה חושב א"ע למציאות דבר, ומחזיק שיש לו שכל ודעת, ובכל ענין הוא מתנהג כפי דעתו, אבל כאשר מתחיל בעבודת ה' ופעל בעצמו לעזוב את הארציות ולצאת מהרגילות, אז הוא כבר עלול להבין אשר על בינתו לא יוכל להשען, וצריך למסור וליתן עצמו לעבודת ה' בקבלת עומ"ש שלא לילך אחר הטעם, דזהו אל הארץ אשר אראך. דהנה כשם שבהבריאה הרי הכל ה' מן העפר⁶², הנה כמו"כ בעבודה הנה ראשית העבודה בתיקון המדות, הוא לקנות מדת הענוה ושפלות⁶³, שהיא ארץ ראוי לצמיחת המדות טובות, דאז הוא כלי לאלקות, וכמ"ש (ישעי' נז, טו) מרום וקדוש אשכון ואת דכא ושפל רוח וגו', אבל מי שהוא בישות וגסות אינו כלי לאלקות, אדרבה הוא היפך אלקות, וכמא'⁶⁴ אין אני והוא יכולים לדור, וכל ההולך בקומה זקופה כאלו דוחק רגלי השכינה⁶⁵, דגסות הוא שתופס מקום לעצמו שמחשב א"ע לאיש המעלה⁶⁶, והיינו שמרגיש א"ע למציאות דבר חשוב, ער האלט פון זיך, ומשו"ז הוא יקר בעיני עצמו, והרגש זה הוא מקור לכל מיני רע, דמי שהוא חשוב ויקר בעיני עצמו הוא חפץ הכל ורוצה הכל, ער וויל אַלץ און דאַרף אַלץ, לא מיבעי דבדברים המותרים אין לו שום הגבלה בזה, דלהיותו יקר בעיני עצמו הוא ראוי לכל, איז ער אַלץ ווערט, אלא דגם בדברים אסורים מוצא לו כמה היתירים, דלגבי חשיבות עצמו ובריאותו, הנה עצם האיסור אינו גדול בעיניו כ"כ, וגם במדותיו הנה המותר מותרות שלו נוגע לו יותר מהכרח הכרחיות של זולתו, ער איז אַזויפיל פאַרנומען מיט זיך, אַז בשביל הזולת בלייבט באַ אים קיין אָרט ניט, ושוכח על האמת לגמרי, כי מוחו אטום מלהתבונן בזה שהוא יתענג בכל המיני תענוגים מותרים וזולתו ח"ו ימות ברעב, וגם אם לפעמים עוסק בשביל זולתו, הוא רק למלאות תאוות נפשו בכבוד והדומה, וגם אז הוא רק מה שמתדל שיתנו אחרים, אבל הוא אינו נותן בכמה מיני הצטדקות שמוצא על עצמו, וכל הצטדקות שלו שאינו יכול ליתן צדקה כפי הראוי לו הוא רק בהנוגע אל הזולת, כי במה שנוגע לעצמו או לב"ב אינו ממעט גם מהמותרים מותרות, והוא כ"כ מוטעה בעצמו, שחושב אשר

61) ע"פ משלי ג, ה.

62) קהלת ג, כ.

63) ראה גם אוה"ת בלק ע' תתקמב.

64) סוטה ה, א. ערכין טו, ב.

65) ברכות מג, סע"ב. קידושין לא, א.

66) ראה סה"מ תרפ"ט ע' קיח.

ההשפעה שנותנים לו מלמעלה הוא מצד חשיבותו, דמי שאינו מוטעה בנפשו, הרי צריך להתבונן למה ניתן לו השפעה כזו שהוא יתענג בכל מיני מותרות וחבירו ח"ו ימות ברעב⁶⁷, וכי באמת ראוי הוא לזכות כזה, והוא בעצמו יודע שחבירו טוב ממנו ולמה אין נותנים לו, אלא כי מנסה ה"א אתכם⁶⁸, את זה בעניות ר"ל, ואת זה בעשירות, הלא צריך לקיים השליחות ולעשות צדקה בממונו גופו ונפשו⁶⁹, ולזאת הנה ראשית העבודה בועשה טוב דתיקון המדות⁷⁰ הוא ענוה ושפלות, דאז נעשה כלי מוכשרה לעבודה.

וזהו אז יבקע כשחר אורך, דכל אחד ואחד מישראל יש לו אור עצמי, והוא נקודת היהדות, וישנם הטועים לחשוב כי בזה שיש להם נקודת היהדות בלבם הוא מספיק, ע"ז בא מאמר ד' ע"י הנביא, הלא פרוס וכו' לא תתעלם, כפשוטו, במעשה הצדקה, שצריכים קיום המצות בפועל ממש, ובוה שיש לו נקודת היהדות אינו מספיק עדיין, כ"א שצריך להיות פועל טוב בהנהגות ישרות ומדות טובות, וכן גם בהעבודה הרוחנית דפרוס לרעב לחמך, הוא קביעות עתים לתורה, לתת מזון לנה"א הרעב לתורה, דכשם שהאדם דואג למזון הגוף, כן צריך לדאוג למזון הנפש, וזהו פרוס לרעב לחמך, דער נפש אלקית איז הונגערט אין תורה, ועניינים מרודים תביא בית, שתהי' עבודתו בחיות פנימי ולא בבחי' מקיף לבד, ובפשיטות הוא דנקודת היהדות יבוא בפועל טוב בשמירת שבת, בהנחת תפילין, בשמירת טהרת המשפחה⁷¹, וכי תראה ערום, בקיום המצות⁷², וכיסיתו, אַז מי זעהט אַז יענער איז הייל נאָקעט בלא מצות ר"ל⁷², הנה מצד אהבת ישראל צריכים לפעול עליו כי יניח תפילין וילבש ציצית, ומבשרך לא תתעלם בעבודת בירור וזיכור מדותיו, הנה אז יבקע כשחר אורך בגילוי אור עצמי, והוא שרש ועצם הנשמה, וארוכתך מהרה תצמיח, שנמשך רפואה לכל החליים רעים הנ"ל, דגדולה תשובה שמביאה רפואה לעולם⁷³.

(67) ראה תו"א בשלח סג, סע"ב. סה"מ תרמ"ג ס"ע מז.

(68) פ' ראה יג, ד.

(69) ראה סה"מ שבהערה 17.

(70) ראה סה"מ תרצ"ב ע' שנת. וש"נ.

(71) ראה השיחות שנאמרו בעת הביקור בגלובאָקע — לקו"ד ח"ב ע' תשי ואילך. ע' תשיג ואילך.

ספר השיחות תרצ"ד ע' 445 ואילך. ע' 447 ואילך.

(72) ראה תדבאר פכ"ז. ספר השיחות תרצ"א ע' 209. לקו"ש ח"ד ע' 1059.

(73) יומא פו, סע"א (כגירסת העין יקבץ והב"ח). וראה ד"ה שובה ישראל תר"ץ (סה"מ תר"ץ ע' 0001).

לעילוי נשמת

מרת **גיטל ע"ה קארפ**

בת הרה"ח ר' **אברהם אליעזר הלוי ז"ל**

נפטרה י"ד כסלו, ה'תשפ"ה

ת' ני' צ' בי' ה'

נדפס על ידי ולזכות אחי וגיסתה

הרה"ת ר' **משה הלוי** וזוגתו מרת **מנוחה קריינדל**

ולזכות יוצאי חלציהם

שיחיו לאורך ימים ושנים טובות ובריאות

קליין

